

СТАТИСТИЧНА ІНФОРМАЦІЯ В АНАЛІЗІ РОЗВИТКУ МАЛОГО БІЗНЕСУ

Ключові слова: статистичне дослідження, обстеження, спостереження, розвиток підприємництва, інвестиції, інноваційна активність

В умовах проголошеної Україною євроінтеграції велике значення набуває конкурентоспроможність країни, для забезпечення якої необхідне одночасне і взаємодоповнююче функціонування різних за масштабами підприємницьких структур. Сучасна економічна ситуація вимагає активізації сектору малого бізнесу, який потенційно здатний вирішувати найгостріші економічні і соціальні проблеми суспільства через створення додаткових робочих місць, швидку окупність інвестицій та наповнення місцевого бюджету особливо за рахунок спрощеної системи оподаткування. Але теоретичні можливості розвитку це іще не гарантія успіху малого підприємництва. Нажаль українська статистика не показує середній термін життєдіяльності малих підприємств, обмежуючи статистичну інформацію кількісними та якісними показниками в розрізі галузевих груп. За даними зарубіжної статистики за 5-7 років склад малих підприємств повністю оновлюється [1], більша частина стає банкрутами і покидає ринок, а успішні виходять за рамки обмежувальних показників, мається на увазі чисельність працюючих.

Результати досліджень розвитку малого підприємництва представлені в публікаціях З.С. Варналія, І.Г. Манцурова, С.С. Ващаєва, С.Г. Дриги, вони ґрунтуються на даних вітчизняної статистики, що використовує законодавчо визначені критерії віднесення суб'єкта господарювання до групи малого підприємства. На думку С.М. Соболя таких даних не достатньо для здійснення порівняльної характеристики розвитку малого бізнесу в Україні та ЄС. Він зазначає «офіційна статистика не відбиває достатньо точно реального стану речей у сфері малого бізнесу і не дозволяє адекватно оцінити, що принципово важливо, його якісні параметри», пропонуючи ідею оцінки ступеня виконання малим бізнесом його найважливіших функцій у структурі ринкової економіки, а саме: формування конкурентного середовища, розв'язання проблем зайнятості, активізація розробки й впровадження інновацій [2]. Отже, спробуємо проаналізувати наявну статистичну інформацію та напрямки і можливості її розширення.

Державна служба статистики здійснює структурне обстеження малих підприємств з метою отримання інформації про економічний стан та господарську діяльність для аналізу структури економіки країни чи регіону, забезпечення інформаційних потреб системи національних рахунків та Реєстру статистичних одиниць. Обстеження поєднує два види спостережень: суцільне та вибіркове. На вибірковій основі обстежують малі підприємства, що звітують за формою № 1-підприємство (коротка) "Звіт про основні показники діяльності підприємства". До цієї сукупності не включаються підприємства, які мали нульові обсяги реалізованої продукції та кількість найманих працівників – 1-2 особи, а також новостворені. Основні кількісні та якісні показники економічної діяльності суб'єктів малого і мікропідприємництва розраховуються на основі державного статистичного спостереження «Активи, власний капітал, зобов'язання та фінансові результати підприємств», проведеного за формами фінансової звітності. Узагальнені з використанням інституціонального підходу дані та розраховані показники ефективності діяльності публікуються у статистичних збірниках регіональних та Державної служби статистики України.

Крім цього за напрямком «розвиток підприємництва», формуються показники структурної статистики по суб'єктах господарювання з розподілом за їх розмірами, де наведені кількісні характеристики юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців, згрупованих відповідно до критеріїв, що визначені у Господарському кодексі України в редакції від 22.03.2012. Необхідно відмітити, що серед фізичних осіб підприємців

виділяються суб'єкти середнього, малого і мікропідприємництва. Згідно закону Про бух облік і звітність фізичні особи не зобов'язані вести бухгалтерський облік, складати фінансову звітність і подавати її до статистичних органів, а отже інформація про їх діяльність формується на основі податкової звітності.

Беручи до уваги дані Державної служби статистики України можна сказати, що процес становлення і розвитку малого підприємництва характеризується в більшості динамікою кількісних показників, але, щоб оцінити рівень розвитку не достатньо визначення тільки місця в структурі національної економіки, потрібні дослідження тенденцій, мети діяльності, співпраці з іншими суб'єктами ринкової економіки.

Аналіз регіонального розподілу малих підприємств за 2013 рік показав, що найбільша абсолютна їх кількість знаходиться в Києві і на Сході: в Донецькій та Дніпропетровській області, це можна пов'язати з концентрацією великих підприємств, а також високою густиною населення і ступенем його урбанізації [3].

Вячеслав Биковець, генеральний директор Спільки підприємців малих, середніх і приватизованих підприємств України пояснює нерівномірність розподілу тим, що бізнес історично розвивався в регіонах, в яких зосереджена промисловість, наукова діяльність, є сильні вищі навчальні заклади, а значить – кваліфіковані кадри. У світовій економіці підприємництво побудовано на принципі кооперування великих та малих підприємств, причому великі підприємства орієнтуються не на придушення малого бізнесу, а, навпаки, на взаємовигідну співпрацю з ним. Тому великі і малі підприємства взаємодоповнюють один одного, особливо в сфері спеціалізації окремих виробництв і в інноваційних розробках.[3] Отже, статистичним органам доцільно з певною періодичністю формувати інформацію на основі групування малих підприємств за ознакою співпраці з великим бізнесом та механізмами її реалізації, виділяти підприємства, що виготовляють продукцію проміжного споживання, та орієнтуються на кінцевого споживача.

В групувальних таблицях і статистичних довідниках приводяться дані про рентабельність діяльності малих підприємств в різних галузях, при цьому відсутня інформація про динамічно зростаючі підприємства, їх долю, характер інвестицій. В умовах стабільного розвитку малий бізнес в перспективі поповнює групу середніх підприємств. Для аналізу розвитку представляє зацікавленість інформація про частку іноземних інвестицій, їх спрямованість в галузевому ракурсі.

За даними дослідження міжнародної компанії ГФК Україна, метою створення суб'єктів малого підприємництва в нашій країні є в більшості випадків забезпечення проживання власника бізнесу чи його додаткового заробітку, тому як правило власник не розглядає стратегію розвитку підприємства, інноваційна активність його суттєво відстає від великих і середніх підприємств, не говорячи про інновації європейського малого бізнесу. В рамках спеціального статистичного дослідження за європейською програмою CIS (Community Innovation Survey) проведеного у 2008-2010 рр. було зібрано статистичну інформацію щодо інноваційної діяльності вітчизняних підприємств в тому числі малих. За оприлюдненими даними частка інноваційно-активних малих підприємств в Україні утричі нижча за середнє значення цього показника у межах ЄС, при цьому рівень запровадження як технологічних, так і нетехнологічних інновацій підвищується разом із збільшенням розміру підприємства [2].

Отже, можна зробити висновок, що оцінка рівня розвитку малого бізнесу в Україні на основі міжнародних співставлень вимагає від державної статистики інформаційного забезпечення не лише структурного характеру, а і якісних показників розвитку, насамперед:

- оцінки співпраці з великими підприємствами, та дослідження її механізмів;
- місця підприємства у ланцюжку створення вартості, призначення продукції для проміжного чи кінцевого споживання;
- оцінки інвестицій, стабільного розвитку підприємства;
- дослідження інноваційної активності, запровадження власних чи запозичених розробок, нових в галузі чи для даного підприємства.

Подібні дослідження не вимагають річної періодичності і можуть бути запроваджені як спеціально-організовані статистичні спостереження [5] раз в 3-5 років в залежності від необхідності. Програма спостереження може змінюватись у відповідності до нагальних потреб і фінансової можливості.

Список використаних джерел: 1. *Ватаманюк З.І., Панчишин С.М.* Вступ до економічної теорії. Курс лекцій. – Новий Світ - 2000, 2005. – 408 с. 2. *Соболь С.М.* Малий бізнес України в контексті євроінтеграції / Стратегія економічного розвитку України. – 2014. – № 34. – С.33-40. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.sedu.com.ua/archive/34/pdf/8.pdf> 3. *Географія українського бізнеса (инфографіка)* . [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://delo.ua/ukraine/geografija-ukrainskogo-biznesa-infografika-224243/> 4. *Бутенко А.І.* Потенціал малого підприємництва в парадигмі сталого розвитку: монографія; Нац. акад. наук України, Ін-т пробл. ринку та екон.-екол. дослідж. : Інтерпрінт, 2012. – 272 с. 5. *Розвиток малих підприємств (статистичне оцінювання впливу на економічне зростання та конкурентоспроможність країни): монографія / І.Г. Манцуров, С.С. Ващаєв та ін.* – К.: КНЕУ, 2009. – 181с. 5. *Ющенко Н. Л.* Статистика : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / Н. Л. Ющенко, Т. Л. Ющенко. – Чернігів : Десна Поліграф, 2015. – С. 37-47 с.